نقشه راه | نمودار جامع محورهای اصلی بیانات رهبر انقلاب پیرامون اقتصاد دانش بنیان از سال ۱۳۸۹ تا ۱۴۰۱

لزوم حرکت به سمت اقتصاد دانش بنیان و تبدیل آن به وجه غالب اقتصاد کشور به منظور رشد و بهبود امور اقتصادی

مقدمه
- نقش محوری مسئله‌ی اقتصاد
  - **دلیل**: پیشرفت کشور در همه‌ی زمینه‌ها در صورت رشد اقتصادی همراه با عدالت
  - **مسئله اصلی اقتصاد**: تولید ملی
    - **نشانه اهمیت**: محور قراردادن مسئله تولید در شعار چند سال اخیر
      - **دلیل**: پیشرفت کشور در همه‌ی زمینه‌ها در صورت رشد اقتصادی همراه با عدالت
        - **آثار رونق تولید**
          - تأثیرگذاری مثبت اقتصادی
            - **شاخص‌های کیفی**: افزایش رشد اقتصادی؛ ایجاد اشتغال؛ کاهش تورم؛ افزایش درآمد سرانه؛ ایجاد رفاه عمومی
          - تأثیرگذاری مثبت روانی
            - **مصادیق**: بالا بردن اعتماد به نفس ملی؛ به وجود آوردن احساس عزتمندی
      - **شعار سال ۱۴۰۱**: تولید؛ دانش‌بنیان، اشتغال‌آفرین
        - **ویژگی‌ها**: متکی بودن به دانش جدید و پیشرفت‌های علمی؛ اشتغال‌آفرین بودن
        - **ثمره تحقق**: حرکت رو به جلوی محسوس در همه‌ی هدف‌های اقتصادی کشور
        - **مطالبه**: اکتفا نکردن به کارهای تبلیغاتی و سیاست‌گذاری به معنای واقعی بر روی این شعار از سوی مسئولان
    - **عملکرد مسئولین**: انجام کارهایی در حد توان خود در زمینه تولید با توجه به شرایط بین‌المللی
  - **اهمیت اقتصاد**: مسئله‌ی اصلی مسئولین
    - **وضعیت فعلی**: دلگرم کننده بودن رویکردها و حضور مردمی دستگاه اجرائی کشور
    - **مخاطب مطالبات اقتصادی**

معنای اقتصاد دانش بنیان
- نقش‌آفرینی کامل دانش و فناوری پیشرفته در همه‌ی عرصه‌های تولید حتی انتخابِ کارِ تولیدی
  - **تذکر**: به این معنا نیست که فقط دانشمندان می‌توانند در این اقتصاد نقش ایفا کنند؛ به این معنا نیست که عناصر با تجربه‌ی صنعتگر یا کشاورز نقش ایفا نکنند
  - **ثمره**: به راه افتادن و امتدادِ چرخه‌ی علم تا ثروت

نقش‌آفرینان اقتصاد دانش‌بنیان
- جوانان نخبه
  - **مطالبه**: طراحی طرحی برای روشن ساختن چگونگی نقش‌آفرینی نخبگان جوان در اقتصاد مقاومتی یا دانش‌بنیان
    - **راهکار**: تشکیل اجتماعاتی از جوانان نخبه برای طراحی این طرح؛ حمایت بنیاد نخبگان از طرحی که در این زمینه از درون خود نخبگان بیرون می‌آید

ضرورت
- مواجه بودن با انباشت چالش‌های اقتصادی در ۱۰ سال گذشته
  - **مطالبه**: فکر و عمل درست در مسائل اقتصادی
    - **ثمره**: آسایش اقتصادی ملت
- موثر بودن بنگاه‌های دانش‌بنیان در حل مشکلات اقتصادی و پیشرفت اقتصاد ملی
- اقتصاد دانش‌بنیان، پایه‌ی اساسی اقتصاد مقاومتی
- صنایع دانش‌بنیان، جایگزینی برای درآمدهای نفتی و راهکاری برای کاهش وابستگی به نفت
  - **جایگاه**: جایگزین کردن فعالیت‌های اقتصادی درآمدزا به جای نفت و کاهش وابستگی به آن، یکی از الزامات اقتصاد مقاومتی
- پیشرفت مادی کشور متوقف بر دو عنصر علم و تولید
  - **اهمیت علم**: صدمه دیدن تولید در صورت نبود علم
  - **وضعیت سابق**: نداشتن علم و تولید متکی بر پایه‌ی علم، در دوران حکومت طواغیت
    - **نتیجه**: قاره‌ی آسیا که دیرتر از اروپا وارد میدان صنعت شد، پیش رفت؛ ولی ما عقب ماندیم
  - **نتیجه‌گیری**: اگر علم باشد اما بر اساس علم، تولید، تحول و افزایش پیدا نکند، باز کشور درجا می‌زند
- وابسته بودن کشور در صورت نداشتن تولید
  - **عرصه‌های تولید**: صنعت؛ کشاورزی
  - **نتیجه‌گیری**: بی‌فایده بودن در اختیار داشتن همه‌ی نفت و گاز دنیا در صورت نداشتن تولید بخصوص تولید دانش‌بنیان
    - **شاهد**: زندگی فلاکت‌بار برخی کشورها با وجود ثروتمند بودن از لحاظ ذخائر طبیعی
- توسعه‌ی دانش و فناوری، پرورش استعدادها و جاری شدن محصول استعدادهای ملت در زندگی مردم؛ نیاز اساسی امروز کشور
- بیشتر بودن میزان بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها نسبت به قشرهای دیگر

مطالبه از مسئولان
- دانش بنیان کردن بخش‌های مهم اقتصاد
  - **موارد**: نفت و گاز؛ تولید موتور خودرو، هواپیما، قطار و کشتی
- در نظر گرفتن اولویت‌ها در توسعه‌ی شرکت‌های دانش بنیان
  - **اولویت مهم**: ایجاد شرکت‌ها در جهت حل مسئله و طبق نیاز
    - **مطالبه**: نیاز سنجی در زمینه فعالیت شرکت‌های دانش بنیان
      - **معنا**: بررسی نیاز بنگاه‌های اقتصادی و تولید بر اساس آن نیاز
  - **اولویت‌ها**
    - بخش‌هایی که امنیت اقتصادی متوقف بر آن‌هاست
      - **مثال**: بخش کشاورزی
        - **علت اهمیت**: وابسته بودن امنیت غذایی ما به این بخش
    - بخش‌هایی که ظرفیت بالا برای جذب نیروهای متخصص غیر شاغل دارند
    - بخش‌هایی که از خام فروشی جلوگیری می‌کند
      - **مثال**: بخش معادن
        - **عرصه‌ها**: نفت؛ گاز؛ فلزات؛ سنگ‌های ارزشمند
- تعیین ضوابط دقیق کیفی برای شرکت‌های دانش‌بنیان
  - **ضرورت**: جلوگیری از ثبت شرکت غیر دانش بنیان به عنوان شرکت دانش بنیان؛ کافی نبودن معیار تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان به تنهایی، برای ارزیابی دانش‌بنیان شدن تولید
  - **شاخص‌های کیفی**: نوآوری؛ کاهش ارزبری؛ اشتغال‌آفرینی؛ داشتن قابلیت صادرات
    - **معنا**: رقابت پذیر بودن در مواجهه‌ی با محصولات جهانی
  - **مسئول**: معاونت علمی؛ دستگاه متصدّی تأییدکننده شرکت‌های دانش‌بنیان
- حمایت بخش‌های دولتی از شرکت‌های دانش‌بنیان
  - **الزامات**
    - استفاده دولت از تولیدات شرکت‌های دانش‌بنیان و خرید محصولات آنان
      - **اهمیت**: دولت مهم‌ترین مصرف‌کننده‌ی تولیدات در کشور
    - تامین امکانات
    - جلوگیری از واردات بی‌رویّه
    - تقویت ورود محصولات این شرکت‌ها به بازار و مصرف
  - **شاخص عملکرد**: تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان هر وزارتخانه، شاخص عملکرد آن وزارتخانه دراین زمینه
- افزایش دوبرابری شرکت‌های دانش‌بنیان در سال ۱۴۰۱
  - **اولویت**: بخش‌هایی که عقیم
  - **ضرورت**: جوابگو نبودن افزایش ۳۰ درصدی به نیازهای کشور
  - **ثمره**: ایجاد ۶۰۰ هزار اشتغال مستقیم در سال ۱۴۰۱
  - **زمینه مساعد**: امکان‌پذیر بودن تحقق این موضوع با ظرفیت بالای کشور از لحاظ نیروی انسانی
    - **آسیب‌شناسی**: مشغول به کار بودن تعداد زیادی از عناصر تحصیل‌کرده‌ی سطح بالای ما در غیر رشته‌ی تحصیلی خود
    - **مطالبه**: مشغول کردن عناصر تحصیل‌کرده در رشته‌ی خود و پشتیبانی آنان برای تشکیل شرکت‌های دانش‌بنیان خود
      - **لازمه**: شناسایی افراد برجسته در زمینه‌های گوناگون
        - **زمینه مساعد**: وجود افراد برجسته در عرصه‌های گوناگون
        - **اهمیت**: نیروی متخصص جوان بزرگ‌ترین ثروت موجود کشور
      - **ثمره**: اشتغال‌آفرینی؛ در صورت اجتناب از خطاهای گذشته
        - **مصداق خطا**: پول‌پاشی و اقدام بی‌ملاحظه در طرح‌های اعطای تسهیلات بانکی برای رونق تولید
        - **مطالبه**: انجام دقیق و با مطالعه‌ی کار؛ شکل‌دهی فعالیّت شرکت‌های دانش‌بنیان به صورت زنجیره‌ای
  - **عرصه‌های دارای اولویت**
    - کشاورزی
      - **ضرورت**
        - دست‌یافتن به امنیّت کامل و خودکفائی در محصولات پایه‌ی غذائی
          - **مطالبه**: استفاده از دشت‌های حاصل‌خیز کشور برای کالاهای اساسی
        - بخش کشاورزی جزو وابسته‌ترین بخش‌های کشور به واردات
          - **مطالبه**: تعدیل این مسئله
            - **چالش**: مقاومت عدّه‌ای که از واردات مواد کشاورزی منافع بزرگی دارند
    - دامداری
  - **جمع‌بندی**: کافی نبودن معیار تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان به تنهایی، برای ارزیابی دانش‌بنیان شدن تولید
- گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام بخش در حوزه‌ی علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی بویژه جهان اسلام همراه با تحکیم استقلال کشور
  - **اهداف**
    - توسعه صنایع و خدمات مبتنی بر علوم و فناوری‌های جدید
    - حمایت از تولید و صادرات محصولات دانش بنیان و متکی بر فناوری‌های بومی بویژه در حوزه های دارای مزیت و ظرفیت، با اصلاح امر واردات و صادرات کشور
    - انتقال فناوری و کسب دانش طراحی و ساخت برای تولید محصولات در داخل کشور با استفاده از ظرفیت بازار ملی در مصرف کالاهای وارداتی
- تلاش برای پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه‌ی جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری
  - **اهداف**: ارتقاء جایگاه جهانی کشور؛ افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان؛ دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه
- شنیدن گلایه‌های شرکت‌های دانش‌بنیان و رسیدگی به آن‌ها
  - **مسئول**: مسئولین مرتبط دولتی
    - **مصادیق**: وزارت صنعت، معدن و تجارت؛ وزارت علوم
- تشکیل بانک اطلاعات و در معرض گذاشتن اطلاعات لازم برای همه
  - **ضرورت**: دانستن نیازهای کشور
    - **ضرورت**: اگر نیازها برای تشکیل دهندگان شرکت‌های دانش‌بنیان معلوم شود، سرمایه‌گذاران علمی و پولی سراغ نیازها رفته و آن را برطرف می‌کنند
    - **اولویت**: بعضی از بخشهای دولتی مثل نفت، دفاع و کشاورزی
- برقراری ارتباط بین صنعت و دانشگاه
  - **ثمره**: رشد صنعت و دانش
  - **نمونه برجسته**: مرکز علمی و فناوری نفت
- فراهم شدن امکان تأسیس نوع تازه‌ای از شرکت‌ها که عبارت است از شرکت‌های علمی و فناوری
  - **مطالبه**: کمک دولت به پیشرفت‌های علمی و فناوری به کمک به افراد منحصر نماند؛ این شرکت‌ها مورد حمایت قرار بگیرند
  - **جمع‌بندی**: این شرکت‌ها با شرکت‌های تجاری که مالیات و تسهیلات متعارف بانکی به آنها تعلق میگیرد، اشتباه نشوند؛ بلکه کمک ویژه به این شرکت‌ها شود
- فراهم شدن امکان تأسیس نوع تازه‌ای از شرکت‌ها که عبارت است از شرکت‌های علمی و فناوری
  - **مطالبه**: کمک دولت به پیشرفت‌های علمی و فناوری به کمک به افراد منحصر نماند؛ این شرکت‌ها مورد حمایت قرار بگیرند
    - **جمع‌بندی**: این شرکت‌ها با شرکت‌های تجاری که مالیات و تسهیلات متعارف بانکی به آنها تعلق میگیرد، اشتباه نشوند؛ بلکه کمک ویژه به این شرکت‌ها شود
- اهمیت دادن به تربیت نیروی ماهر، کارآمد، دانشمند و محقق در صنایع دانش بنیان
  - **نمونه محقق شده**: بخش انرژی هسته‌ای؛ بخش رویان
- احرازِ جایگاه و سهم مناسب برای اقتصاد دانش بنیان در فضای مجازی در چارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی
  - **مسئول**: شورای عالی فضای مجازی
- دنبال‌گیری بحث‌های فنی دانش‌بنیان کردنِ تولید توسط مسئولان و متخصصان در جمع‌های مرتبط تا حل شدن مسئله
- تقویت فرهنگ کسب و کار دانش‌بنیان
- گسترش حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و نوآوران و فعالیت‌های عرصه علم و فناوری
- تقویت فعالیّت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان و اشتغال آفرین
- بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه‌ی دانش

مطالبه از دانشجویان
- پیگیری، تمرکز و تحقیق بر روی مسئله‌ی شرکت‌های دانش‌بنیان
  - **ضرورت**: تفاوت داشتن نگاه به مسائل کشور وقتی از دور نگاه می‌کنید با وقتی که با مسائل تماس پیدا می‌کنید
  - **ثمره**: مورد استفاده قرار گرفتن نتایج تحقیقتان در دستگاه‌های مختلف
- گفتمان‌سازی در مورد شرکت‌های دانش‌بنیان
  - **علت اهمیت**: جریان پیداکردن موضوع در کشور در صورت گفتمان شدن
- جریان‌سازی فکری علیه مؤلفه‌های مخل دانش‌بنیان
  - **مؤلفه‌های اخلالگر**
    - خام فروشی
    - واردات غیرتولیدی و مصرفی که مشابه داخلی دارد
      - **تذکر**: مورد نیاز بودن بخشی از واردات
      - **آسیب**: هر یک میلیارد دلار واردات بی‌رویّه معادل است با تعطیل شدن صد هزار فرصت شغلی
      - **وظیفه مسئولین**: جلوگیری از واردات بی‌رویّه
      - **وظیفه مردم**: مقیّد بودن بر استفاده از محصول تولید داخل
      - **وظیفه دولت**: امتناع از مصرف هرگونه جنس خارجی
      - **نتیجه**: ضربه خوردن تولید ملی
    - قاچاق
  - **هدف**: ایجاد گفتمان مخالف مؤلفه‌های مخل دانش‌بنیان
- جریان‌سازی فکری علیه مؤلفه‌های مخل دانش‌بنیان
  - **ابعاد**: با منطق و استدلال درست از مسئولان بخواهید که کار جدّی بکنند؛ برحذر داشتن مسئولان از کار نمایشی

لازمه رشد اقتصاد
- تجاری‌سازی علوم و فناوری‌ها
  - **ضرورت**: حل مسئله اشتغال
  - **الزامات**
    - پیگیری تکمیل زنجیره‌ی علم و فناوری
      - **معنا**: پیگیری تکمیل زنجیره، شامل ایده، علم، فناوری، تولید و سپس بازار
        - **دلیل**: اگر کار تحقیقاتی کردیم و به فناوری رسیدیم، امّا تولید انبوه نشد، یا بازار برایش پیش‌بینی نشد، کار ضربه خواهد خورد
    - وارد کردن دانشجویان به کار بر روی فناوری‌های قابل تبدیل به ثروت
      - **لازمه**: تعریف کار عملیّاتی واقعی برای جوانان
        - **ثمره**: اشتغال جوانان
      - **آسیب‌شناسی**: غلط بودن این نگاه که همه‌ی فارغ‌التحصیلان باید در یک مجموعه‌ی دولتی کارمند بشوند
        - **نگاه صحیح**: باز کردن راه اشتغال علمی دانشجو در دوران تحصیل
  - **مطالبه**
    - فکر برای تجاری کردن پروژه‌ی علمی و صنعتی از آغاز پروژه
      - **آسیب‌شناسی**: به فکر بازاریابی افتادن بعد از اتمام کار
      - **مسئول**: دستگاه‌های مسئول کشور
    - تامین حداقل بیست درصد از درآمد کشور تا سال ۱۴۰۴ از راه صنایع و فعالیت‌های تجاری دانش‌بنیان
  - **ثمره**: تضمینِ پیشرفتِ کار دانش‌بنیان؛ نشان دادن تاثیر کار علمی و تحقیقاتی در محیط زندگی مردم
  - **جمع‌بندی**: شرکت‌های دانش‌بنیان، هم علم و هم اقتصادند؛ دانش، منشأ تولید ثروت به شکل صحیح و نجیبانه است، نه آنچنان که دنیای غرب از دانش برای تحصیل ثروت استفاده کرد

ثمره
- رشد شتابان اقتصاد و ایجاد منافع زیاد برای اقتصاد کشور
  - **نتیجه نهایی**: دست یافتن به پیشرفت عادلانه در اقتصاد و حلّ مشکل فقر در کشور
  - **موارد**
    - کاهش هزینه‌های تولید
    - افزایش کیفیت وکمیت محصول
    - رقابت پذیر کردن محصولات
    - افزایش بهره‌وری فعالیت‌های اقتصادی
      - **معنا**: دستیابی به محصول زیاد با وجود سرمایه‌گذاری اندک
      - **نمونه**: افزایش بهره‌وری در مسئله کشاورزی
        - **عرصه‌ها**: اصلاح بذر؛ آبیاری نوین؛ شیوه‌های جدید تولید؛ استفاده از آب و خاک
        - **ضرورت**: دورتر بودن بخش کشاورزی از عرصه‌ی دانش‌بنیان به نسبت بخش‌های صنعت و خدمات
        - **نتیجه**: تأمین امنیت غذایی کشور؛ افزایش درآمد کشاورزان؛ حل معضل کمبود آب
      - **ضرورت**: کاهش بهره‌وری و عقب بودن ما از دنیا در زمینه بهره‌وری
        - **معنای کاهش بهره‌وری**: تناسب نداشتن میزان هزینه با میزان بهره‌برداری
        - **عرصه‌ها**: مصرف انرژی
- اعطای قدرت سیاسی و فرهنگی به کشور و تقویت هویت ملی
  - **دلیل**
    - اگر ملتی با دانش خود کشورش را اداره کند احساس هویت می‌کند
      - **ضرورت**: احتیاج ملت‌های مسلمان به احساس خودباوری و هویت ملی
      - **سابقه تاریخی**: ملت ما قبل از انقلاب، دچار ضعف خودباوری و احساس حقارت بوده
    - استقلال و خودداتکائی به کشور قدرت سیاسی می‌دهد
- بی‌اثر شدن تحریم‌ها
- تولید ثروت از راه فکر و کارهای دانشی
- از بین بردن بیکاری دانش‌آموختگان
- زمینه‌سازی برای ایجاد فرصت شغلی در کشور

زمینه مساعد
- وجود عناصر جوان نخبه، تحصیل‌کرده، فعّال، دلسوز و بانشاط در کشور
  - **اهمیت**: نیروی انسانی جزو مهم‌ترین زیرساخت‌های اقتصادی در هر کشور
- وجود استعداد، ظرفیت و آمادگی در کشور
  - **شاهد**: تجربیات چند سال اخیر و واقعیاتی که جلوی چشم ماست؛ چشمگیر بودن پیشرفت کشور در بخش‌های مهم، دانش‌های نو و مؤثر در زندگی، در فاصله‌ی چند سال
    - **نتیجه‌گیری**: خیال‌پردازانه نبودن و واقع‌گرایانه بودن اوج‌گیری و رسیدن به پیشرفت مورد نظر

وضعیت فعلی
- پیشرفت در زمینه‌ی شرکت‌های دانش‌بنیان نسبت به ده، پانزده‌سال پیش
  - **تذکر**: وقوع این پیشرفت‌ها در حال تحریم بوده
- وجود حدود ۶۷۰۰ شرکت دانش‌بنیان
  - **ثمره**: ایجاد حدود ۳۲۰ هزار اشتغال مستقیم در سال ۱۴۰۰
  - **پیش‌بینی مسئولین**: افزایش حدّاکثر ۳۰ درصدی شرکت‌های دانش بنیان در سال ۱۴۰۱
    - **مطالبه**: قانع نبودن به این میزان و لزوم افزایش دوبرابری بخصوص در بخش‌هایی که عقب هستیم

پاسخ به یک شبهه
- انتقاد برخی مبنی بر قابل جمع نبودن دو خصوصیت دانش‌بنیان بودن و اشتغال‌آفرینی
  - **پاسخ**: در مورد وضعیت ما اینگونه نیست که با پیشرفته‌تر شدن فناوری نیاز به نیروی انسانی کمتر شود
    - **دلیل**
      - افزایش فرصت‌های شغلی بوسیله‌ی فعال شدن بسیاری از کارخانه‌های تعطیل یا نیمه‌تعطیل، در قسمت‌های پایین‌دستی، در اثر دانش‌بنیان شدن آن‌ها
      - باز شدن میدان‌های جدید با پیشرفت در مسائل فناوری
      - از بین رفتنِ پدیده‌ی «اشتغالِ جوانِ تحصیل‌کرده در کارِ غیرمرتبط با تخصصِ خود»، که نوعی بیکاری است، در اثر دانش‌بنیان شدن تولید
        - **ثمره تولید دانش‌بنیان**: اشتغال نخبگان و رفع اضطرار آنان به اشتغال به مشاغل خدماتیِ کم‌ارزش؛ ارتقاء نوع نیروی انسانی شاغل؛ افزایش کیفیّت نیروی انسانیِ دستگاه‌ها
    - **نتیجه‌گیری**: می‌توان شکل و رابطه‌ای درست کرد که اشتغال را افزایش دهد؛ ضربه نخوردن اشتغال آفرینی با دانش‌بنیان شدن تولید